

rozdělovat dělnické hnutí a že doufala v oslabení jeho vlivu. A když vláda starého císařského Německa dovolila převézt Lenina a jeho přátele během války v uzavřeném železničním vagonu ze Švýcarska přes Německo do Ruska, nedělo se to proto, že by německá vláda pocítovala zvláštní sympatie k bolševismu, nýbrž jednoduše proto, že to podle jejího mínění bylo v zájmu její politiky. Chťit dělat z takových věcí závěry, jako to učinil Radek a s ním mnozí další ohledně Kronštadtského povstání, je právě tak hanebné jako absurdní.

Je skutečností, že povstalci z Kronštadtu každou podporu reakce s opovržením odmítali. Když zpráva o povstání přišla do Paříže, nabízelí zde žijící ruští kapitalisté povstalcům 500 000 franků. *Povstalci tuto nabídku energicky odmítli.*

A když řada kontrarevolučních důstojníků v Paříži nabídla kronštadtským v jednom radiogramu své služby, pak jim kronštadtští stejnou cestou odpověděli:

„Zůstaňte, kde jste! Nemáme žádná upotřebení pro takové jako vy.“

Je tohle řeč kontrarevolucionářů? Jistě že ne. Moskevští diktátoři to vědí sami nejlépe. Ale právě pravda o událostech v Kronštadtu musí pro ně být obzvlášť nebezpečná, odtud ony křečovitě snahy, skutečné pohnutky povstání skrytý pod hromadou systematických překrucování a zjevných nepravd. V samotném Rusku mají dávno jasno o příčinách a charakteru kronštadtského hnutí. Není daleko doba, kdy to bude jasné i v zahraničí.

VI. Původ a význam myšlenky rad

Bylo by ovšem zcela zvrácené, chťit uvalit zodpovědnost za všechny tyhle hanebné události na jednotlivé osoby. Ty jsou jen potud odpovědné, pokud přicházejí v úvahu jako nositelé určitých myšlenkových směrůvání. Příčiny těchto tragických jevů spočívají hlouběji. Zde se projevuje systém, který s logickou důsledností musel vyvolat takový stav věcí.

Pokud tomu dosud bylo tak málo porozuměno, pak se to dá hlavně vztáhnout na to, že ve všech úvahách o ruské revoluci jsou spojovány dvě věci, které se naprosto nedají spojovat – myšlenka rad a takzvaná „diktatura proletariátu“. Diktatura je s konstruktivní ideou systému rad v tom nejelementárnějším protikladu a násilné spojení obou muselo nutně vést k onomu zoufalému zmetku dnešní bolševické komisarokracie, která se stala pro ruskou revoluci osudnou. Nemohlo to být jinak. Systém rad právě nestrpí žádnou diktaturu, neboť ta vychází ze zcela jiných předpokladů. *V systému rad se ztělesňuje vůle zdola, tvůrčí energie lidu. V diktatuře se ztělesňuje nátlak shora, slepé podřízení se pod bezduchým schématem diktátu.*

Obojí nemůže vedle sebe obstát. V Rusku zvítězila diktatura, proto tam dnes neexistují žádné sověty. To, co z toho ještě existuje, není nic víc než hrozná karikatura myšlenky sovětu, žalostný potupný výtvar.

Myšlenka rad je nejzřetelnějším výrazem toho, co rozumíme pod sociální revolucí, a zahrnuje celou konstruktivní stránku socialismu. Myšlenka diktatury je čistě buržoazního původu a nemá se socialismem vůbec nic společného. Myšlenka rad není vůbec nová idea, která by nám snad byla zprostředkována, jak se mnozí domnívají, teprve ruskou revolucí. Vytvinula se v lůně nejpokrokovějšího křídla evropského dělnického hnutí, když se organizovaná dělnická třída chystala zbavit se nánosů a skořápek buržoazního radikalismu a postavit se na vlastní nohy. To se stalo, když Mezinárodní dělnické sdružení [I. internacionála] učinilo velký pokus sjednotit proletáře různých zemí v jednom společenství, aby připravilo a provedlo osvobození proletariátu od jha námezdního otroctví.

Ačkoli Internacionála měla převážně charakter velké odborové organizace, byly její stanovy koncipovány takovým způsobem, že v jejich řadách mohly najít své místo všechny socialistické směry tehdejší doby, pokud souhlasily s konečným cílem společenství. Že myšlenky velkého sjednocení nebyly zpočátku příliš valné co do přesnosti poznání a určitosti vyjadřování bylo jen přirozené a ukázalo se to zřetelně na kongresech Internacionály v Ženevě (1866) a Lausanne (1867). Ale čím více Internacionála vnitřně dozrávala a rozrůstala se jako bojová organizace, o to rychleji se vyjasňovaly názory jejích stoupenců. Praktická účast v každodenním boji mezi kapitálem a prací vedla sama od sebe k hlubšímu pochopení společenských problémů.

Na kongresu v Basileji v roce 1869 dosáhl vnitřní vývoj velkého dělnického společenství svého duchovního vyvrcholení. Kromě otázky půdy a pozemků, kterou se

kongres vícekrát zabýval, byla to především odborová otázka, která vyvolala nejvíce zájmu. Ve zprávě, kterou delegátům předložil Belgičan Hins a jeho přátelé, byla otázka vlastní úlohy a významu odborových organizací rozvinuta ze zcela nového hlediska, které mělo jistou podobnost s myšlenkami Roberta Owena, když ve třicátých letech předchozího století uvedl do života svou „Grand National Consolidated Trades Union“. V Basileji bylo jasně a zřetelně vyjádřeno, že odbory nejsou žádným obyčejným provizoriem, které by snad mělo existenční oprávnění pouze v kapitalistické společnosti a spolu s ní že by zaniklo. Stanovisku státních socialistů – podle něhož by se činnost odborů mohla omezovat pouze na zlepšování pracovních podmínek v rámci mzdového systému, a že touto činností by byla úloha odborů vyčerpána – se dostalo důkladné korektury. Ve zprávě Hinse a soudruhů bylo vyloženo, že hospodářské bojové organizace dělníků je třeba pokládat za buňky budoucí socialistické společnosti a že úkolem Internacionály je vychovávat odbory pro tento účel. V tomto smyslu přijal kongres následující rezoluci:

„Kongres prohlašuje, že dělníci by měli usilovat o zakládání odborových pokladen v různých profesích. Jakmile jsou odbory založeny, je třeba, aby svazy stejných profesí byly poučeny o tom, že mohou být tvořeny národní průmyslové svazy. Tyto svazy by měly být pověřeny, aby ve svém průmyslovém odvětví sbíraly veškerý materiál, aby se radily o opatřeních, která je třeba společně učinit a pracovat na jejich provedení, aby dnešní mzdový systém mohl být nahrazen federací svobodných producentů. Kongres pověřuje Generální radu, aby zprostředkovala spojení odborů všech zemí.“

Ve zdůvodnění komise, která předkládala rezoluci, prohlásil Hins, že „z této zdvojené organizační formy lokálních dělnických sdružení a všeobecných průmyslových svazů by na jedné straně vyplývala politická správa obce a na druhé

straně všeobecné zastoupení práce a to regionální, národní a internacionální. *Rady profesních a průmyslových organizací nahradí dnešní vlády a toto zastoupení práce vystrídá jednou provždy starý politický systém minulosti.*“

Tato nová a plodná myšlenka vyplynula z poznání, že každá nová hospodářská forma společenské organizace musí mít za následek novou formu politické organizace, vždyť se dá uskutečnit pouze v jejím rámci. Z tohoto důvodu musel také socialismus usilovat o zvláštní politickou formu vyjádření, v níž by vešel do života, a věřil, že tuto formu nalezl v systému rad práce.

Dělníci románských zemí, v nichž nalezla Internacionala svou hlavní oporu, rozvíjeli své hnutí na bázi hospodářských bojových organizací a socialistických propagačních skupin a působili ve směru bazilejských závěrů. Jelikož rozpoznali ve státu politického agenta a obhájce vlastnických tříd, neusilovali v žádném případě o získání politické moci, nýbrž o překonání státu a o odstranění politické moci v jakékoli formě, v níž spatřovali s bezpečným instinktem předpoklad každého tyranství a vykořisťování. Z tohoto důvodu nepomýšleli na to, aby napodobovali buržoazii, aby zakládali politickou stranu a spolu s tím vytvářeli cestu nové třídě politiků z povolání. *Jejich cílem bylo získání dílen, podniků a pozemků*, a oni dobře poznali, že jejich cíl se radikálně liší od politikaření radikální buržoazie, jejíž činnost se zaměřovala na získání vládnoucí moci. Kdežto títo dělníci pochopili, že s tímto monopolem vlastnictví musí padnout také monopol moci, že celý společenský život je třeba vybudovat na nových základech. Vycházeli z toho poznání, že panství člověka nad člověkem už odzvonil čas, snažili se seznámit s myšlenkou na správu věcí. Tak postavili proti státní politice stran hospodářskou politiku práce. Pochopili, že v podnicích a v průmyslu musí být provedena reorganizace společnosti v socialistickém smyslu a z tohoto poznání se

zrodila myšlenka rad. Na shromážděních, v tisku a v brožurové literatuře svobodomyšlného křídla internacionály, které se shromažďovalo kolem Bakunina a jeho přátel, našly tyto myšlenky své objasnění a prohloubení. V obzvlášť jasné podobě byly tyto myšlenky rozvinuty na kongresech španělské federace [Internacionály], kde bylo také použito označení „Juntas y Consejos del Trabajo“ (Dělnické obce a dělnické rady).

Svobodomyšlný směr uvnitř Internacionály pochopil zcela, že socialismus nemůže být diktován žádnou vládou, že se spíše musí organicky vyvinout zdola nahoru z lůna pracujícího lidu, a že dělníci sami musí převzít do svých rukou správu výroby a rozdělování. Tato idea to byla, kterou postavili proti státnímu socialismu socialistických stranických politiků. A tyto vnitřní protiklady mezi centralismem a federalismem, tato rozdílná pojetí role státu jako přechodného faktoru k socialismu tvořila také průsečík rozepří mezi Bakuninem a jeho přáteli na jedné straně a Marxem a londýnskou Generální radou Internacionály na druhé straně, které nakonec vedly k rozkolu tohoto velkého dělnického sdružení. V tomto boji nešlo o osobní spory, ačkoliv Marx a Engels do boje proti bakunincům téměř výlučně vnášeli nenávistnou osobní podezřivost, nýbrž šlo o dvě rozdílná pojetí socialismu a obzvlášť o dvě různé cesty, které měly vést k socialismu. Marx a Bakunin byli pouze nejvýznačnější zástupci v tomto boji o fundamentální principy; avšak tato střetnutí by přišla i bez nich. Nebyl to protiklad mezi dvěma osobami, v němž by se tato otázka vyčerpávala, nýbrž protiklad mezi dvěma ideovými směry, který mu dával a dnes ještě dává svůj význam.

Během krutého pronásledování dělnického hnutí v románských zemích, které začalo nejdříve ve Francii po porážce Pařížské komuny a které se rozšířilo v následujících letech i do Španělska a Itálie, byla myšlenka rad silně zatlačena do pozadí, neboť byla každá veřejná propaganda zakázána a

dělníci ve svých tajných skupinách museli soustřeďovat všechny své síly na obranu před reakcí a na podporu svých obětí. Teprve s rozvojem revolučního syndikalismu se myšlenka rad probudila k novému životu. Obzvlášť ve velké akční epoše francouzských syndikalistů od roku 1900 do roku 1907 byla myšlenka rad nejjasnější a nejurčitější vytvořena. Pohled na spisy Pelloutiera, Pougeta, Griffuelhese, Monatta, Yvetota a mnohých dalších – o čistých teoretických jako je Lagardelle se zde vůbec nezmiňují, protože se nikdy aktivně neúčastnili praktického hnutí – stačí, abychom se přesvědčili, že ani v Rusku, ani v žádné jiné zemi nebyla myšlenka rad obohacena o nějakou novou ideu, kterou by propagandisté revolučního syndikalismu už nerozvinuli před patnácti nebo dvaceti lety.

Tehdy nechtěl nikdo v táboře socialistických dělnických stran o systému rad nic slyšet a většina těch, kteří dnes – zejména v Německu – vystupují jako vyslovení stoupenci myšlenky rad, shlížejí na tu dobu s pohrdavým podceňováním tohoto „nejnovějšího“ utopismu. Bolševici nebyli v tomto pravidle žádnou výjimkou. Je-li někdo dnes nucen učinit poklonu myšlence rad svobodných socialistů a syndikalistů, pak je to významné znamení doby a nové východisko mezinárodního dělnického hnutí. „Utopie“ se ukázala být silnější než „věda“.

VII. Diktatura a revoluce

Je-li dnes nepopíratelné, že myšlenka rad je přirozeným výsledkem svobodného socialismu, který se postupně vyvíjel v lůně revolučního dělnického hnutí, a sice jako protiklad proti všem tradicím buržoazní ideologie a jejím pojetím státu, pak se totéž naprosto nedá tvrdit o diktatuře.

Ideadiktaturynepocházízesocialistického myšlenkového světa. Není to žádný výsledek dělnického hnutí, nýbrž osudové dědictví buržoazie, kterým byl proletariát obšťastněn. Tato myšlenka je těsně spojena s usilováním o politickou moc, což je rovněž buržoazního stranického původu.

Diktatura je určitá forma státní moci, je to stát za podmínek stavu obležení. Tak jako všichni stoupenci ideje státu, vycházejí také vyznavači diktatury z předpokladu, že se to údajně dobro a dočasné nutno může lidu shora diktovat a vnucovat. *Sám tento předpoklad čini z diktatury vyslovenou překážku sociální revoluce, jejímž vlastním životním elementem je přímá iniciativa a konstruktivní účast mas. Diktatura je negací organického vývoje, přirozeného uspořádání zdola nahoru, je*

deklarováním nevyšpělosti lidu, násilným poručnickováním mas malou menšinou. Stoupenci diktatury mohou být naplnění i těmi nejlepšími úmysly, ale železná logika skutečnosti je donutí, aby skončili v táboře nejextrémnějšího despotismu.

To rozpoznal už velmi správně Bakunin, když napsal: „Hlavní důvod, proč všechny revoluční státní autority světa vždycky tak málo podporovaly revoluci, je třeba hledat v tom, že revoluci chtěly vždy podporovat svou vlastní autoritou a silou své vlastní moci, čímž mohly přirozeně dosáhnout jen dvou výsledků: zaprvé byly nuceny co nejvíce omezit revoluční akce, neboť i pro ty nejinteligentnější, nejčinnorodější a nejopravdovější revoluční diktátory je nemožné, aby najednou měli přehled o všech otázkách a zájmech a jelikož každá diktatura – ať už je to diktatura jedné osoby nebo nějakého revolučního výboru – musí být nutně velmi omezená a zaslepená, neboť není ani schopná proniknout k základům života lidu, ani lid v celé šíři pochopit, stejně jako ani nejmohutnější loď není schopna změřit celou šíři a hloubku moře. A zadruhé, protože každé jednání, které je lidu oficiální mocí vnučeno zákonem shora, musí nutně v masách vyvolávat pocit odporu a zpětné odezvy.“

Vývolává to přímo směšný dojem, když Lenin a jeho stoupenci neúnavně odbývají všechny jim nepřijemné socialistické směry jako „maloburžoazní“. Titiž lidé, kteří sami beznadějně uvázli až po uši v politické ideologii maloburžoazie! Byla to maloburžoazní strana jakobínů, od níž převzali naši státní socialisté myšlenku diktatury. Tatáž strana, která každou stávku dělníků označila za zločin a odborové organizace zakázala pod hrozbou trestu smrti. Saint Just a Couthon byli jejími nejenergičtějšími zastánci a Robespierre jednal pod jejich vlivem – poté co nějakou dobu myšlenku diktatury odmítal – a *sice ze strachu, že Brissot by se mohl stát diktátorem*. Dokonce Marat silně koketoval s myšlenkou diktatury, ačkoli její nebezpečí nepodceňoval, a proto požadoval diktátora „s kulkou u boku“.

Falešné a jednostranné líčení velké revoluce radikálními buržoazními historiky, které také silně ovlivnilo většinu socialistů, přispělo hodně k tomu, že „diktatuře jakobínů“ byla přikládána nezasloužená gloriola, která byla posílena ještě podporou jejich nejvýznamnějších vůdců. Většina lidí je přece až příliš nakloněná propadnout mučednickému kultu, který je činí neschopnými přiložit kritické měřítko na osoby a jednání. Byl to především Louis Blanc, který svou historickou prací asi nejvíce přispěl k tomuto nekritickému glorifikování jakobínství.

Byly spatřovány velké vymoženosti revoluce, odstranění feudálního systému a absolutní monarchie, a protože historikové toto vše rádi stavěli jako dílo jakobínů a „Revolučního konventu“, vzniklo pak v průběhu doby totálně falešné pojetí revolučních dějin. Dnes víme, že ono všeobecně rozšířené líčení Velké francouzské revoluce spočívá na úplném podceňování historických skutečností, že skutečné a nepaměťující vymoženosti revoluce *byly vyzdobovány výhradně prostřednictvím revolučních akcí rolníků a městských proletářů, a sice proti vůli Národního shromáždění a později proti vůli Konventu*. Jakobíni a Konvent se vždycky nejsilněji zpěčovali všem radikálním novotám, dokud nestáli před hotovými skutečnostmi už se nesměli nadále vzpírat. Tak je třeba odstranění feudálního systému vztahovat výlučně na pokračující povstání rolníků, na která byla politickými stranami uvalena kletba a jimiž byli co nejostřeji pronásledováni. Ještě v roce 1792 potvrdilo Národní shromáždění feudální systém a teprve roku 1793, kdy si rolníci již svá práva vybojovali, potvrdil Konvent odstranění feudálních práv. Stejně tak tomu bylo s odstraněním monarchie.

První zakladatelé lidového socialistického hnutí ve Francii vzešli z tábora jakobínství, a bylo jen přirozené, že byli ještě zatíženi pozůstatky své minulosti. Když Babeuf, Darthé,

Buonarotti a další uvedli v život „spiknutí Rovných“⁸⁰, měli v úmyslu proměnit Francii prostřednictvím revoluční diktatury v komunistický agrární stát. Jako komunisté poznali, že ideály velké revoluce, tak jak jim rozuměli, mohou být uskutečněny pouze řešením hospodářské otázky. Jako jakobíni ale věřili, že tohoto cíle mohou dosáhnout jen za pomoci vlády vybavené mimořádnými pravomocemi. Víra ve všemocnost státu, která v jakobínství dosáhla své nejextrémnější formy, jim přešla příliš do krve, než aby mohli vidět nějakou jinou cestu.

Babeuf a jeho kamarádi šli za své přesvědčení na smrt, jejich myšlenky ale žily mezi lidem dále a našly si své místo v tajných společnostech Babeufových vyznavačů za vlády Ludvíka Filipa. Muži jako Barbes a Blanqui působili ve smyslu myšlenek Babeufa a usilovali o „diktaturu proletariátu“, aby uskutečnili svoje státně komunistické cíle.

Od těchto mužů převzali ideu diktatury proletariátu Marx a Engels a vyjádřili ji v „Komunistickém manifestu“. Také oni nerozuměli pod tímto označením nic jiného než ustavení silné centrální vládní moci, jejíž úlohou mělo být to, aby prostřednictvím hluboce převratných donucujících zákonů definitivně zlomila panství buržoazie a připravila a provedla přeměnu společnosti v socialistickém smyslu.

Tito muži přicházeli rovněž z tábora buržoazní demokracie k socialismu a byli plně proniknuti tradicemi jakobínství. Kromě toho nebylo socialistické hnutí oné doby – s výjimkou Proudhona a jeho přátel – dost rozvinuté natolik, aby si vytvořilo vlastní cestu a bylo tedy více či méně odkázáno na buržoazní tradice. Teprve s vývojem dělnického hnutí v době Internacionály přišel moment, kdy socialisté byli schopni zbavit

80 Spiknutí Rovných (Société des Égaux) byl pokus o sociální revoluci ve Francii v roce 1796. V čele byli François-Noël (Gracchus) Babeuf (1760-1797), Philippe Buonarroti (1761-1837), Augustin-Alexandre Darthé (1769-1797).

se posledních zbytků buržoazní tradice, aby se plně postavili na vlastní nohy.

Myšlenka rad byla praktickým překonáním ideje státu a politiky moci ve všech podobách a jako taková stojí v přímém protikladu ke každé diktatuře, která chce zachovat nejen nástroj moci vlastnické třídy, nýbrž dokonce usiluje o nejvyšší rozvíjení její moci.

Průkopníci systému rad velmi dobře poznali, že s odstraněním vykořisťování člověka člověkem musí zmizet také ovládnání člověka člověkem. Tito průkopníci rad věděli, že stát – toto ztělesnění organizovaného násilí třídy vlastníků – nemůže být nikdy přeměněn v nástroj osvobození dělníků. Proto byli toho názoru, že zničení starého mocenského aparátu musí být nejdůležitější úlohou sociální revoluce, aby zneemožnili každou novou formu vykořisťování. Na pověstném haagském kongresu (1872) dal této myšlence jasný výraz James Guillaume jako mluvčí federalistické menšiny, když proti myšlence získání politické moci postavil jako základní požadavek zničení politické moci. Nenecháme si namluvit, že by se u diktatury proletariátu jednalo něco zcela jiného, že snad tuto diktaturu nelze srovnávat s žádnou jinou diktaturou, neboť zde máme co činit s diktaturou jedné třídy. Tento sofistický výklad je jen vychytralým prostředkem, jak hlupákovitě zamíčet skutečný charakter věci. *Něco takového jako diktatura jedné třídy není vůbec myslitelné, neboť se koneckonců jedná o diktaturu jedné určité strany, která se opovazuje mluvit jménem jedné třídy; právě tak jako buržoazie ještě ospravedlňovala každé despotické jednání „ve jménu lidu“.*

A právě u takových stran, které nikdy předtím nebyly u moci, je domýšlivost bezchybnosti u jednotlivců ještě silněji vyvinuta a spojena s ještě zhoubnějšími konsekvencemi. Parvenu moci je zpravidla ještě více odpudivý a nebezpečný než parvenu vlastnictví.

Rusko nám v tomto ohledu nabízí přímo školský příklad. Tam můžeme dokonce mluvit nikoli o diktatuře jedné strany, nýbrž nanejvýše o diktatuře hrstky mužů, na které nemá strana žádný vliv. Obrovská většina ruského lidu je proti panství této oligarchie, která dokonce už dávno ztratila sympatie u velké většiny ruského dělnictva. Kdyby dělníci Ruska – o rolnících nyní úmyslně nemluvíme, neboť jejich nepřátelský postoj proti sovětské vládě je všeobecně známý – byli v situaci, že by mohli svobodně přikročit k volbám do sovětu, pak by se celé bolševické panství v několika hodinách zhroutilo jako domek z karet. Není to vůle jedné třídy, která by dnes v Rusku nalezla svůj výraz ve famózní „diktatuře proletariátu“, nýbrž pouze moc bajonetů. Pod „diktaturou proletariátu“ se Rusko proměnilo v jeden ohromný žalář, v němž byla systematicky vyhlazena každá stopa svobody, aniž by se tím Rusko přiblížilo původnímu cíli revoluce. Naopak, vzdalovalo se mu stále více, a to tou měrou, jakou zesilovala nová autokracie a jakou byla rdoušena revoluční iniciativa lidu. Dnes už to došlo tak daleko, že od kdysi vytyčených cílů se definitivně upustilo a vše se vrací do kapitalistického tábora. Samozřejmě je vynakládána veškerá snaha zakrýt ten velký ústup všelijakými dialektickými finesami – který poražený generál nedělal dosud totéž? – ovšem ani ty nejpůsobivější sofistické mistrovské kousky Lenina a Radka dnes nejsou schopné zakrýt nahá fakta. Pověstná „diktatura proletariátu“ učinila ruského dělníka nejen nejzotročenějším ze všech otroků, ona zbořila také most k novému panství buržoazie.

VIII. O podstatě státu

Několik měsíců před propuknutím říjnové revoluce 1917 napsal Lenin svou známou práci *Stát a revoluce*, která je podivnou směsí marxistických a zjevně anarchistických myšlenkových postupů. Snaží se tam dovést na základě pečlivě vybraného důkazového materiálu, že Marx a Engels stále vystupovali za odstranění státu a že vládní mašinerii chtěli využít pouze během přechodného revolučního období, v němž se společnost přesune z kapitalismu do socialismu. V této době co nejstříhji ve svém spise napadá Kautského, Plechanova a takzvané „oportunisty“ moderního marxistického socialismu a vyčítá jim, že úmyslně zfalšovali učení obou mistrů, když jejich názory o státu a jeho roli v době proletářské diktatury dělníkům upřeli. Není nyní naším úkolem, abychom toto Leninovo tvrzení podrobili vážnému prověřování. Chceme jen poznamenat, že mnohé Leninovy argumenty jsou přímo přitažené za vlasy. Nebylo by naprosto těžké proti citačnímu pokladu ze spisů Marxe a Engelse postavit přinejmenším stejné množství jiných jiných citátů, které dokazují naprostý opak toho, co měl Lenin

v úmyslu dokázat. Takové komentace nemají zpravidla žádný význam, neboť je koneckonců lhostejné, co Marx nebo někdo jiný řekl nebo napsal v nějakém období svého života, nýbrž záleží na tom, co bylo praktickou zkušeností potvrzeno nebo vyvráceno. Na tom a jenom na tom záleží, všechno ostatní má celkem vzato stejnou hodnotu, jako ty famózní komentáře, které vynalézaví teologové spojují se zjevením svatého Jana.

Ve svém dříve zmíněném spise Lenin důrazně vysvětlil, „že protiklad mezi marxisty a anarchisty spočívá v tom, že marxisté si postavili za cíl úplné odstranění státu, což podle jejich názoru může následovat teprve po odstranění tříd socialistickou revolucí jako rezultat zavedení socialismu, který povede k odumírání státu; zatímco anarchisté požadují úplné odstranění státu z dneška na zítra, aniž by pochopili podmínky pro uskutečnění tohoto odstranění“.

Tento výklad podnítl celé množství anarchistů k tomu, aby v Leninovi a jeho straně spatřovali spojení. Mnozí z nich se dokonce podvolili tomu, aby se smířili s famózní „diktaturou proletariátu“, neboť se přece údajně jednalo jen o přechodnou etapu, kterou „v zájmu revoluce“ nyní tedy nebylo možné obejít. Nechtěli nebo nemohli jednoduše pochopit, že právě v myšlence, která uznala nutnost diktatury jako nevyhnutelného přechodného stadia, se skrývá velké nebezpečí.

Patří to skutečně ke zcela zvláštnímu druhu logiky, když se tvrdí, že stát je nutný tak dlouho, dokud nebudou odstraněny třídy. Jako by stát nebyl neustále tvůrcem nových tříd, vždyť celou svou vnitřní podstatou přímo ztělesňuje zvětšení třídních rozdílů. Tato nezvratná pravda, která se v průběhu dějin vždy znovupotvrzovala, seprostřednictvím bolševického experimentu v Rusku teprve nyní svým způsobem naplnila, že by musel být člověk stížen nevládnou slepotou, aby nepoznal ohromný význam tohoto nového poučení. Za „diktatury proletariátu“ se v Rusku vytvořila nová třída, komisarokracie, která je dnes

širokými masami pocíťována jako utlačovatel, stejně jako dříve zástupci starého režimu. A tato nová třída promarní svou neúžitečnou, parazitickou existenci stejným způsobem jako její předchůdci za carského panství. Zmonopolizovali si ty nejlepší byty a jsou všim bohatě zásobeni, zatímco velká masa lidu chřadne v hladu a strašlivě bíde. Přitom tato nová třída vystupňovala do krajnosti všechny tyranické zvyklosti starých despotů a tíží lid jako těžká noční můra. V řeči lidu se vytvořilo nové pojmenování, které je pro současný stav v Leninově říši velmi charakteristický: „sovětská buržoazie“. Toto označení, které je dnes v ruských dělnických kruzích běžné, jasně a zřetelně ukazuje, jak lid pocíťuje jho této nové kasty vládců, která své panství vykonává jeho jménem.

Tváří v tvář těmto hrozným skutečnostem zní Leninovo tvrzení, že stát musí tak dlouho trvat, dokud nebudou odstraněny třídy, přímo jako špatný vtíp. Ne, ta věc se má zcela jinak. *Mocenský aparát státu je pouze schopen vytvářet nová privilegia a chránit stará privilegia.* V tom spočívá jeho svěbytnost, veškerý obsah jeho bytí, ať už rozvíjí svou působnost pod praporem carismu nebo „diktatury proletariátu“. Z bodláčí nelze sbírat žádné hrozny, stejně tak jako *nelze proměnit mocenský instrument třídního panství a monopolu v nástroj osvobození lidu.*

Ve své skvělé eseji o moderním státu učinil Kropotkin hlubokou poznámku:

„Kdo požaduje od zřízení, jež je historickým útvarem, že by mělo sloužit k tomu, aby odstranilo privilegia, která samo rozvinulo, ten tím přiznává svou neschopnost pochopit, co takový útvár v životě společnosti představuje. Ten tím neuznává základní pravidlo organické přírody: že nové funkce vyžadují nové orgány a že si je samy musí vytvořit. Ten tím přiznává, že je příliš líného a bázlivého ducha, než aby přemýšlel novým směrem, tak jak je to potřebné od nového vývoje.“

Tato slova obsahují jednu z nejhlubších pravd naší doby a dotýkají se ve stejnou dobu jednoho z nejhlubších duchovních neduhů, jímž trpí dnešní kulturní člověk.

Institute zaujímají v životě společnosti stejné místo jako orgány těla zvířete nebo rostliny. Jsou to orgány společenského organismu. Orgány nevznikají libovolně, nýbrž na základě určitých nutností prostředí. Oko hlubokomořské ryby je jinak utvářeno než oko pozemského savce, neboť musí vystačovat jiným nárokům. Změněné životní podmínky vytvářejí změněné orgány. Ale vždy splňuje příslušný orgán jen určitou funkci, pro jejíž účel se vyvinul, a zase postupně odumírá, stává se rudimentárním, když ten organismus už nepotřebuje činnost takové funkce. Ale nikdy nepřebírá nějaký orgán jinou funkci, která neodpovídá jeho vlastní podstatě.

Tentýž je případ se společenskými institucemi. Také ony nevznikají libovolně, nýbrž jsou uvedeny v život prostřednictvím určitých sociálních potřeb, aby splnily určitý účel. Tak se rozvíjel moderní stát, když v lůně starého společenského řádu dělalo třídní rozdělování a monopolní hospodářství stále větší pokroky. Nově vzniklé třídy vlastníků potřebovaly mocenský nástroj, aby si zachovaly privilegia nad širokými masami lidu. Tak vznikl a vyvíjel se postupně *moderní stát*, a sice *jako orgán privilegovaných tříd k násilnému umlčování a utlačování mas*. Tato úloha vytvářela podstatu jeho bytí, jedinou příčinu jeho existence. A této úloze zůstal stále věrný, musel zůstat věrný, protože nechtěl o nic ze sebe přijít. Jeho formy se v průběhu historického vývoje proměňovaly, ale jeho úloha zůstávala stále stejná, ta se dokonce zvětšovala a to tou měrou, jakou stát stále více odvíjí společenského života podřizoval své moci. Ať už se nazýval republikou nebo monarchií, ať už byl organizován na půdě ústavy nebo na bázi autokracie, jeho historické poslání zůstávalo stále stejné. Stejně tak jak by nebylo možné libovolně změnit funkce nějakého orgánu v těle zvířete nebo rostliny,

právě tak jako by nebylo možné pouze na základě přání okem slyšet nebo uchem vidět, stejně tak *není možné orgán útisku přeměnit v orgán osvobození utlačovaných. Stát může být jen tím, čím je, ochráncem privilegií a masového vykořisťování, tvůrcem nových tříd a nových monopolů*. Kdo neuznává tuto roli státu, vůbec nechápe podstatu dnešního společenského uspořádání a není ani schopen ukázat lidstvu nové horizonty jeho vývoje.

Tím, že bolševici zavedli v Rusku „diktaturu proletariátu“, nepřevzali pouze státní aparát staré společnosti, oni ho také vybavili takovou dokonalostí moci, jakou nevykazuje žádná jiná vláda na světě. Oni podřídili své moci všechny obory veřejného života a převedli pod ni veškerou organizační hospodářství. Všechno, co jim stálo v cestě, bezohledně potlačili, eliminovali každé samostatné myšlení a citění mas a tak vytvořili tu nejstrašnější byrokracii, kterou svět kdy viděl. Pověstná slova jakobína Saint Justa, že úkolem zákonodárce je vyřadit soukromé svědomí a naučit občana přemýšlet jen ve smyslu státního zájmu, ještě nikdy předtím nebyla uskutečněna až do takové míry, do jaké byla realizována v Rusku za „diktatury proletariátu“. Každý názor, který je diktátorům nepohodlný, je potlačen již v samotném zárodku, neboť pro vlastní názor chybí technické možnosti k nalezení nějakého vyjádření. Pouze to, co je napsáno ve smyslu bolševického státního zájmu, je prostřednictvím státního tisku předloženo lidu.

Ve svých známých hlavních zásadách „Buržoazní demokracie a proletářské diktatury“ se pokouší Lenin ospravedlňovat potlačení svobody shromažďování v Rusku poukazem na revoluci v Anglii a Francii, kde také nebylo dovoleno monarchistickým elementům scházet se veřejně a vyjadřovat své mínění. Už samotný tento poukaz není nic víc než sofistické zastírání vlastních skutečností. V Anglii stejně jako ve Francii bojovala mladá republika na život a na smrt

proti svému monarchistickým protivníkům. To, že v tomto boji, v němž se jednalo o bytí nebo nebytí republiky, musela umlčet své nejzjevnější nepřátele všemi prostředky, je snadno pochopitelné a v každém ohledu opodstatněné, neboť se v takovém případě jednalo o požadavek nejelementárnější sebeobranu. Ale v Rusku nejsou potlačování pouze stoupcem starého režimu, nýbrž jsou *utlačováni také příslušníci všech revolučních a socialistických směrů, kteří pomáhali svrhnout autokracii a kteří vždy krváceli a nastavovali své životy, když bylo potřeba se postavit pokusům kontrarevoluce*. To je ten velký rozdíl, který Lenin úmyslně zamlčuje, aby nerozladil své přívržence za ruskými hranicemi. (Pokud to nejsou žádní Němci, neboť u těch je – na základě jejich výchovou vstípeného „militaristického smyslu“ – sotva možné obávat se nějakého rozladění.)

Totéž platí také na všechno, co Lenin řekl s ohledem na svobodu tisku. Když ve svém shora uvedeném prohlášení vysvětluje, „že takzvaná svoboda tisku je v demokratických státech jen podvod, dokud se ty nejlepší tiskárny a největší zásobárny papíru nacházejí v rukou kapitalistů“, pak to znamená, že nemluví k věci, o kterou jde. Co Lenin říká o tiskové svobodě v kapitalistických státech, jsou otřepané pravdy, které dávno pochopil každý socialista. Lenin sám ale zamlčuje, že v Sovětském Rusku jsou podmínky pro revoluční a socialistický tisk tisíckrát horší než v nějakém kapitalistickém státě. V ostatních zemích disponují kapitalisté, jak Lenin správně poznamenal, těmi nejlepšími tiskárnami a největšími sklady papíru, kdežto v „komunistickém“ Rusku *disponuje stát všemi tiskárnami a veškerým papírem a na základě toho je schopen potlačit každý názor, nejenom názor reakcionářů, nýbrž také každé skutečné revoluční a socialistické mínění, které je nositelům státu nepohodlné*.

Zde je zakopán pes. V době Anglické a Francouzské revoluce byly potlačovány ústní i písemné projevy monarchistů,

ovšem nebyly potlačovány názory různých revolučních směrů, ačkoli oněmi vládami velmi často vůbec nebyly vítány. Z tohoto důvodu jsou Leninovy vývody zcela zavádějící, neboť obcházejí jádro otázky a zrovna zamlčují to, na čem záleží.

V kapitalistických státech je svobodná výměna názorů ústně i písemně přirozeně velmi omezená; ale v Rusku, za takzvané „diktatury proletariátu“, neexistuje vůbec. To je ten rozdíl. A rezultat toho všeho? Úplné selhání diktatury, pokud jde o otázku zahájení a uskutečňování socialismu – beznadějná kapitulační předtýmž kapitalismem, který měl být údajně zničen.

že se stavějí nepřátelsky vůči každé iniciativě zdola, která nenese cejch jejich zvláštní stranické politiky. Ze stejného důvodu musejí být bolševikům tmem v oku všechny instituce a sdružení, které vzešly přímo z mas rolníků a dělníků, a můžeme pochopit, že k veškerým jejich směrům a touhám se postavili bolševici tak, aby je samostatnost takových organizací více a více omezovali tak, aby je při první příležitosti podřídili své stranické centrále. Takový případ to byl se sověty. Totéž byl případ odborů. Ostatní organizace, jako svépomocná družstva, bolševici zcela zničili. Dnes se je snaží znovu vybudovat, ovšem pod diktaturou státu, aby se, jak Lenin sám prohlásil, „*usnadnily vztahy mezi státem a kapitalismem a jež by měly umožnit lepší kontrolu.*“

Z této hluboce zakořeněné nedůvěry bolševiků vůči všem snahám zdola se vysvětluje také jejich přímo fanatická záliba v dekretech. Dekret je fetiš bolševického státnického umění; dekret zaujímá u jeho nositelů místo revolučního činu vykonaného samotným lidem. Tak vznikla ona ohromná epidemie „*revolučních*“ výnosů a nařízení, u kterých se musí i těm nejprohnanějším právníkům svírat srdce úzkostí, a jež je tak neobyčejně charakteristická pro současný stav věcí v Rusku. V této ohromné změti dekretů je revoluce doslova udušena. A přesto, že se ví, že i když 99 procent všech nařízení bylo pohřbeno již cestou nesčetnými úřady, narůstá každým dnem ona papírová záplava. Nikdy žádná vláda nevrhala do světa takové ohromné množství dekretů a nařízení, jako ta bolševická. Kdyby bylo možné pomocí dekretů spasit svět, pak už by dávno nebyly v Rusku žádné problémy.⁸¹

81 Lenin dokonce dnes chápe, že čas dekretů už pominul, jak dokazují jeho vývody na Druhém kongresu pro politickou osvětu:

„Každý vidí, jak ostrý obrat učinila sovětská vláda a komunistická strana svým přechodem k nové hospodářské politice, která svou podstatou obsahuje více starého než naše dosavadní hospodářská politika. V našem novém hospodářském systému nastupuje místo rekvizic (zabavování, zabírání) naturální daň (dávka). Udělování koncesí zahraničním kapitalistům a kapitalistickým nájemcům znamená jistou měrou obnovení kapitalismu. Jde nyní jen o to, koho bude rolnictvo následovat, zda proletariát, který usiluje o výstavbu

IX. Podstata lidové revoluce: svoboda a socialismus

Již bylo častěji uvedeno, že ta nešťastná válka, která dlouhá léta neponechala Rusko v klidu, velmi přispěla k tomu, že vnitřní situace země se tak beznadějně utvářela. Nepochybně toto tvrzení obsahuje v sobě kus pravdy. Také Kropotkin na to poukazoval ve svém „*Poselství k dělníkům západní Evropy*“. Uznání této skutečnosti nás nesmí odvádět od toho, abychom podceňovali hlubší příčiny věci. Kdyby nebyla válka, asi by bolševici byli těžko schopni tak hojně popustit uzdu svým diktátorským choutkám. Nepochybně by se dočkali ze strany lidu více odporu. Kromě toho by neměli možnost, aby každé další omezení svobody mohli morálně ospravedlnovat poukazem na strašlivou situaci země. Už jejich samotná politika by byla v tomto případě neustálým nebezpečím pro revoluci, neboť vycházeli z předpokladů, které s vlastní podstatou sociální revoluce byly v nejelementárnějším protikladu.

Bolševici, tito opoždění potomci jakobínství, vycházejí ze stanoviska, že každá společenská novinka musí být masám vnucena shora. A jelikož nemají bolševici žádnou důvěru v konstruktivní síly a schopnosti lidu, je z jejich stanoviska zcela vysvětlitelné,

Člověk si bezděky vybaví nádherná Bakuninova slova: „Já jsem především vysloveným nepřitelem revoluce vykonávané prostřednictvím dekretů, která je jen následkem a uplatněním myšlenky ‚revolučního státu‘, to znamená reakce, která se skrývá za maskou revoluce. Proti metodě revolučních dekretů stavím metodu revolučních skutků, jako jedinou účinnou, logickou a opravdovou. Autoritářská metoda, která chce lidem vnucovat shora svobodu a rovnost, tuto svobodu a rovnost pouze zničí. Anarchistická metoda akce vyvolává činy a probouzí je neklamným způsobem, mimo vměšování nějaké oficiální a autoritářské moci. Ona první metoda, autoritářská metoda ‚revolučního státu‘ vede nutně nakonec k triumfu otevřené reakce. Anarchistická metoda se uskutečňuje na přirozené a neotřesitelné bázi revoluce.“

socialistické společnosti, nebo kapitalistický život, který je sám o sobě jednodušší. V tomto boji musí proletářská vláda usilovat o hospodářské zlepšení životní situace obyvatele a opírat se o proletariát narůstající paralelně s rekonstrukcí průmyslu. Nyní vzniká otázka: Podaří se spíše kapitalistům zorganizovat se a selžou komunisté, nebo se proletářská vláda opeřena o rolnictvo ukáže jako schopná držet kapitalisty v příslušném odstupu, aby vytvořila kapitalismus podřízený státu, jemu sloužící? Tento boj bude obtížnější, bezohlednější než byl boj proti Kolčakovi a Děnikinovi. Nyní nevstupuje nepřítel do našeho středu otevřeně, nýbrž neviditelně. Abychom zvítězili, musíme organizovat malé rolníky, rozvíjet jejich produktivní síly a podpořit je naší mocí, nebo kapitalisté učiní malorolníky závislými na sobě. Na tom záleží výsledek boje. V naší zubožené zemi je boj mezi budoucím socialismem a kapitalistickým vývojem otázkou na život a na smrt, která nám nedovoluje žádné sentimentality. Ruští kapitalisté, zahraniční koncesionáři a jejich nájemci nyní shrábnou 100 procent zisku. Necháme je obohatit, ale naučte se od nich hospodařit, neboť jen tak vybudujete schopnou komunistickou republiku. Tento čas učení je obtížný a tvrdý, ale není jiné východisko, neboť technika velkopřemyslu je velmi silná. Doby manifestů a dekretů jsou pryč. Nyní musíme získat politické zkušenosti a pracovat prakticky. Buď jsou politické vymoženosti sovětské moci odsouzeny k zámku, nebo jim musíme dát bezpečné hospodářské základy. Také musíme dosáhnout určité úrovně vzdělání, aby naše země mohla úspěšně bojovat proti tradičnímu ruskému zlu: byrokracii a úplatkářství. Je třeba porazit tři hlavní nepřátele: komunistickou ješitnost; víru, že pouhým vydáváním komunistických dekretů můžeme všechno vyřešit, aniž bychom kdy obsah dekretů uvedli do života; nevědomost a úplatkářství.“

Zdalipak by Bakunin tušil, že mu dějiny dají takovým tragickým způsobem za pravdu? Asi sotva.

Pouze člověk, který totálně neuznává tvůrčí síly, které jsou v lidu skryty, jako Lenin, může pak označit svobodu za „buržoazní předsudek“. Marxistická mánie spatřovat ve všech revolucích minulosti pouze projevy buržoazie, nechala Lenina vést k takovému pojetí. Ale takový názor je naprosto zavádějící. Jak v Anglické tak i ve Velké francouzské revoluci lze zřetelně rozlišit dva proudy: lidovou revoluci a revoluční hnutí měšťanstva. Ve velkých událostech revoluce jdou tato dvě směrování často společně, nicméně každý z těchto proudů sleduje své zvláštní cíle. Bez lidové revoluce, to znamená bez onoho grandiózního hnutí rolníků a městského proletářského obyvatelstva ve Francii by nikdy nebyl svržen feudální systém a absolutní monarchie. Původním cílem buržoazie byla konstituční monarchie, jako je ta anglická a skromné ulehčení od feudálních závazků. Buržoazie by byla plně spokojena, kdyby se mohla s aristokracií dělit o moc. Všechny ostatní cíle jí byly naprosto vzdálené a známá slova Camilla Desmoulinse „před rokem 1789 nebyl v Paříži ani tučet republikánů“, označovala příléhavě stav věcí. Ale byla to povstání rolníků a městského proletariátu, která hnala revoluci kupředu a která byla buržoazii co nejostřeji potírána. Byla to lidová revoluce, která odstranila feudální systém a rozbila napadř absolutní monarchii, přes odpor, který jí buržoazie kladla. I když si buržoazie odnesla vítězství a mohla vzít moc do svých rukou, naprosto to nedokazuje, že by revoluce jako taková měla čistě buržoazní charakter. Stačí poukázat na hnutí zběsilých (enragés) a na Babeufovo spiknutí, abychom se přesvědčili, že v hloubi lidu byly v činnosti síly, které určitě nelze označit jako buržoazní.

Prostřednictvím revoluce mas v boji s nimi byla buržoazie nucena posunout své cíle dále, než měla původně v úmyslu a svým zákonodárstvím garantovat veřejnosti určitá práva a svobody, které by podle vlastního pocitu dobrovolně nikdy nepovolovala. Víme,

že její zástupci se stále znovu pokoušeli a ještě stále pokoušejí, tato práva omezit prostřednictvím vychytralého výkladu, a je-li to nutné, pak přímým znásilněním zákonů, nebo občas je učinit pouze iluzorními. Je také známé, jak těžké boje museli vést dělníci ve všech zemích a ještě musí vést, aby si vybojovali právo spolčovací, právo na stávku, právo shromažďovací, právo na svobodné vyjádření názoru. Všechna tato práva, která dnes užíváme v kapitalistických státech, nepocházejí v žádném případě z dobré vůle buržoazie, nýbrž byla ve stálém boji s ní na ní vyvzdorována. Ona jsou výsledkem velkých revolučních bojů, v nichž masy musely dát nejednou všanc svou krev i svůj život. Chtít odbýt tato práva jako „obyčejné buržoazní předsudky“ znamená mluvit řečí despotismu minulých dob.

Naprosto se nemýlíme ve skutečném významu těchto práv: velmi dobře víme, že tato práva dokonce v takzvaných „nejsvobodnějších zemích“, pokud jde o dělníky, jsou krajně omezena a mají jen podmíněnou hodnotu. Lenin nám v tomto ohledu neříká naprosto nic nového. To ovšem nemění nic na skutečnosti, že dělníci kapitalistických států tato práva smějí užívat, i když jen do určité míry, zatímco pro ruské dělnictvo za diktatury bolševiků tato práva vůbec neexistují.

V každé velké revoluci se v lůně mas projevují dvě různé snahy, které jsou často neurčitě a zmateně vyjádřeny, ovšem vždy se dají jasně rozeznat: potřeba sociální rovnosti a především tužba po rozšíření osobních svobod. Můžeme dokonce tvrdit, že potřeba svobody v člověku dosud vždy byla hybnou silou každé revoluce. Nebyly to vždy otázky chleba a másla, které uvedly masy do pohybu. Čím výše byl u mas rozvinut cit jejich lidské důstojnosti, o to jasněji vystupovaly v jejich bojích na denní světlo takzvané *ideové* požadavky. Tak tomu bylo vždycky, a pohled na malé každodenní boje naší doby nám ukazuje, že byly vybojovány nesčetné stávky nikoli pro materiální výhody, nýbrž kvůli potrestání kamaráda, za propuštění dílvedoucích,

který nerespektoval dostatečně osobní důstojnost dělníka atd. A zpravidla takové boje patřily k nejurputnějším.

Kdo tyto tužby lidí po osobní svobodě ignoruje, ten jen dokazuje, že nepochopil působnost jedné z nejelementárnějších sil v dějinách lidského vývoje. U bolševiků je to skutečně ten případ. *Bolševismus je celou svou podstatou svobodě nepřátelský*, odtud jeho fanatická nenávisť vůči všem ostatním socialistickým směrům, které usilují o svobodnou účast mas. *Nejprominentnější představitelé bolševiků si dovedou představit socialismus pouze v rámci kasáren nebo věznic.*

Jako příležitou ilustraci k tomuto tvrzení čteme – abychom uvedli jeden příklad mezi stovkami – následující slova Bucharina:

„Proletářské přinucení počínaje hromadnými popravami a konče nucenými pracemi, to je metoda – jakkoli to může znít paradoxně – jak lidský materiál kapitalistické epochy přeformovat na komunistické lidstvo.“

Člověk se chytá za hlavu a táže se, zda ten člověk, který taková slova řekl, neutekl z blázince. Bohužel se zdá, že pan Bucharin nepochopil, že on a jeho přátelé právě tak náležejí k onomu „lidskému materiálu kapitalistické epochy“ a že zrovna u něho a jemu rovných by bylo namíste přeformování na „komunistické lidstvo“. Abychom uzavřeli jeho vlastními slovy, dokonce velmi naléhavě.

Člověk si bezděčně vzpomene na temnou postavu Torquemady⁸², který přiváděl se slzavýma očima své oběti na hranici, a který byl také toho mínění, že lidský materiál jeho doby může být přetvořen očistnými plameny v ctnostné služebníky svaté církve. Torquemadovým cílem byl triumf „svaté církve“, cílem Bucharina je „komunistické lidstvo“, ale jeho metody pocházejí ze stejného duchovního směřování.

82 Tomás de Torquemada (1420-1498), dominikánský mnich, horlivý zastánce tažení proti španělským Židům a muslimům a jejich přivřecům, první španělský Velký kastilský inkvizitor od r. 1483, který dal španělské inkvizici pevný řád sepsáním Souhrnu instrukcí svaté inkvizice.

Bucharinova slova nemohou být bohužel chápána jako projev degenerovaného mozku, u něhož je přání otcem myšlenky, ona jsou spíše výrazem žalostné skutečnosti. Za vlády bolševiků byla práce v Rusku úplně militarizována a odehrává se ve znamení železné vojenské disciplíny. Tak píše například jeden komunistický dělník v čísle 13 časopisu *Metalist*:

„V továrně v Kostamě bylo zavedeno úplné podřízení příkazům ředitele. Není dovoleno ani zasahování ani odmlouvání dělníků. Směrnice udělené výborem dělníků se shodují s příkazy vrchního vedení. Neprítomnost bez dovolení nadřízeného znamená na našem pracovním místě zadržení zvláštních přídelů. Zdráhání se dělat přesčasové hodiny znamená rovněž zadržování zvláštních přídelů. Po opakovaném odpirání následuje vězení. Za příliš pozdní příchod do práce je uložena pokuta ve výši dvoutýdenní mzdy.“

V nespočtu dekretů se sovětská vláda snažila dělníkům učinit hodnověrným, že je v zájmu země nutné, aby v továrnách byla zavedena tatáž absolutní disciplína jako v armádě. Ovšem dělníci se naprosto nemohli takovému pojetí věcí podvolit. V roce 1920 začalo ohromné stávkové hnutí, které zasáhlo téměř všechna průmyslová centra země, a které se v první řadě, ba téměř výlučně zaměřilo proti této militarizaci práce. O rozsahu tohoto hnutí podávají informace tabulky ústřední statistické komise sekretariátu práce. Podle toho bylo zjištěno následující:

1. Stávky vypukly v 77 procentech velkých a středních podniků;
2. Ve znárodněných podnicích se stávkuje neustále a 90 procent všech stávek připadá na takové továrny a provozy;
3. V několika továrnách se během celého období konaly jen tři až čtyři stávky;
4. Nejčastěji se stávkovalo v Petrohradu, nejméně v Kazani.

Z jednoho manifestu petrohradských dělníků v době velkého stávkového hnutí, krátce před vypuknutím povstání

v Kronšladtu, vycházelo zřetelně najevo rozpoložení stávkujících. To znamenalo: „Je nám, jako bychom byli odsouzeni k nuceným pracím, kde musí jít všechno s výjimkou stravy podle předpisů. Nejsme žádní svobodní lidé, jsme otroci.“

Ve zprávě rolnické a dělnické inspekce pro revizi moskevských vězení z července 1920 bylo sděleno: „Ve věznici Butyrky v Moskvě se nachází 152 dělníků ze závodů Brianski. Byli zatčeni, protože se 1. března účastnili stávky, ale dosud nebyli vyslechnuti.“

Všechny tyto stávky byly bolševickou vládou s velkou brutalitou potlačeny, přičemž dělníci byli podle stanného práva postříleni. Ve všech dílnách a továrnách jsou špioni komunistické strany, aby zjišťovali atmosféru mezi dělníky. Každý, kdo si troufne dát najevo svou nevěli vůči současným poměrům, je vystaven zatčení. Tímto způsobem je dělnictvo terorizováno a je potlačován každý náznak svobodné vůle projevu. A tato tyranie se jeví Bucharinovi a jeho stranickým přátelům jako jediná metoda, jak „přeformovat lidský materiál kapitalistické epochy v komunistické lidstvo“.

Musíme připustit, že nám taková metoda nikdy nemohla imponovat, neboť podle našeho názoru musela vždy dosáhnout právě opaku toho, o co její stoupenci jejím prostřednictvím usilovali. A každá zkušenost nám dala za pravdu. Tato metoda bolševiků nám „komunistické lidstvo“ nepřiblížila, naopak ona komunismus žalostně kompromitovala a jeho uskutečnění vzdála mnohem více než kdy předtím. Místo toho, aby přispěli ke „komunistickému lidstvu“, přišli dnes zase šťastně ke kapitalismu. Za takových okolností je ovšem malá naděje, že by mohl být „lidský materiál kapitalistické epochy“ ve smyslu Bucharinově a jeho přátel „přeformován“.

„Diktatura proletariátu“ sice byla s to, ustavit novou vládnoucí třídu a proměnit Rusko v nejzotročenější zemi světa, ovšem žalostně ztroskotala v reorganizaci hospodářského

a sociálního života. Nepochybně stály v cestě hospodářské reorganizace ohromné překážky. Strašlivé následky téměř sedmileté války, nedostatek surovin, nástrojů a železničního spojení, to všechno jsou faktory enormního významu, za něž samozřejmě nejsou bolševici odpovědní. Že znovuvýstavba celého hospodářského života na nových základech je za těchto poměrů ohromnou úlohou, o tom asi nebude pochybovat žádný soudný člověk. Ale tento úkol musel být řešen, za všech okolností musel být řešen, neboť na jeho řešení závisela celá budoucnost revoluce.

Co my ale bolševikům vyčítáme, je skutečnost, že svými násilnými metodami systematicky eliminovali každou možnost řešení tohoto nejdůležitějšího a nejvíce rozhodujícího úkolu, a tím proměnili celý hospodářský život v hromadu trosek. Tím, že se nepřátelsky postavili vůči každé iniciativě vycházející z lidu, zničili konstruktivní síly revoluce, které pramení v hloubi mas. Proto musela nutně vzniknout ona obludná byrokracie, v jejíchž zaprášených písárnách bídne uhasly poslední jiskry revoluční vůle. Jen abychoh uvedli jeden příklad z tisíců:

Jako věrní stoupenci Marxe se bolševici pokusili nejdříve celý průmysl převést na velkopodniky a téměř zcela opominuli malé provozy, neboť jen překážely jejich centralizačním snahám. Dnes ví každý, že velkopodniky jsou jen tehdy rentabilní, když mají výborné vedení. V takové zemi jako bylo Rusko, to bylo zvlášť obtížné, protože organizátorské síly, které by byly schopné přehlédnout velké pracovní komplexy, zde nebyly v potřebném množství k dispozici. K tomu ještě více úlohu ztěžovaly byrokratické zvyklosti bolševiků tím, že odborníky podřídili nevzdělaným komisařům, jejichž jediná zásluha spočívala v tom, že byli členy komunistické strany. Tím byla předem vyloučena každá opravdová osobní iniciativa a veškerá práce byla podřizena mrtvému schématu. Fiasko muselo být pak také o to větší, když se jednalo o velkopodniky.

Když byl rapidní úpadek malých a středních podniků stále patrnější, udělala ruská družstevní sdružení vláde návrh, že by jim mělo být přenecháno vedení malých podniků. Mysleli si, že vláda, která podle svých vlastních prohlášení chtěla připravovat cestu ke komunismu, by mohla takový návrh přijmout s radostí. Jednak byla sdružení výborně organizovaným elementem s dobrými znalostmi vedení, a jednak by se taková sdružení díky početným členům na venkově stala výborným prostředkujícím orgánem mezi městem a venkovem. Ale právě to vláda nechtěla. Přímé spojení mezi rolníky a dělníky bez zprostředkování komisařů muselo vládě připadat jako nehoráznost, která odporovala všem zákonům byrokracie, a tak byl návrh družstev bez okolků odmítnut. *Dnes se ale vracejí kapitalistickým vlastníkům, kteří před revolucí zaměstnávali méně než tři sta dělníků, jejich někdejší podniky, a sice proto, že se očekává tímto způsobem oživení produktivní činnosti malých provozů, a aby se jejich výsledky zase navrátili zemi. To, co se svého času odešlo družstvům, tím jsou nyní prověřováni kapitalisté s tím, že jsou jim současně vrácena jejich stará práva.*

Tento příklad je typický. Pronikavě osvětluje veškerou nehoráznost bezduché metody, která je podle jejich stejně bezduchých stoupců tou jedinou, jež může přinést komunismus. Stejná metoda nese také vinu na tom, že u dělníků vyhasl každý zájem o jejich práci. Tím, že byli degradováni na galejníky, kteří nemají žádnou kontrolu nad svou prací a musejí se podřítit bez odporu svým nadřízeným, byl u dělníků umrtven každý cit odpovědnosti, každé vědomí společenských zájmů. Nucená práce není nyní žádným prostředkem, který by v lidech probudil chuť a lásku k práci. To je možné jen s pocitem svobody a s rozvíjením osobní zodpovědnosti, která spojuje jedince se zájmy společnosti. Výborné poučení Charlese Fouriera o „přitažlivé práci“ prošlo

kolem komunistických jakobínů sovětské republiky, aniž by na nich zanechalo nějakou stopu. Právem proto řekl Kropotkin ve svém „Provolání k dělníkům západní Evropy“:

„Vidíme na Rusku, jakým způsobem nemůže být komunismus zaváděn, ačkoliv obyvatelstvo znechucené starým režimem, nekladlo žádný aktivní odpor experimentu nové vlády. Mýšlenka rad, které kontrolují politický a hospodářský život země, je sama o sobě mimořádně významná. ... Ale dokud bude země ovládána diktaturou proletariátu, ztrácí rady dělníků a rolníků přirozeně svůj význam. Jsou jen odsouzeny k tomu, aby hrály tutéž pasivní roli, kterou dříve hrála stavovská zastoupení a parlamenty, když byly svolány králem a musely bojovat proti všemocné korunní radě. Dělnická rada přestává být svobodným a hodnotným rádcem, když v zemi není žádný svobodný tisk, tak jak je tomu u nás nyní už více než dva roky. Omlouvá se to válečným stavem. A navíc ještě dělnické a rolnické rady ztrácejí zcela svůj význam, když jejich volbám nepředchází žádná volební agitace a když volby jsou provedeny pod tlakem stranické diktatury. Je tady přirozeně běžné ospravedlnění, že diktátorské metody jsou nevyhnutelné jako bojový prostředek proti starému režimu. Ovšem taková vláda rad znamená krok zpět, jakmile má revoluce kráčet ke zřízení nové společnosti na nové hospodářské bázi; taková vláda rad je mrtvým principem na novém základě.“

Dnes víme, že takzvaná „diktatura proletariátu“ selhala ve všech bodech, v nichž šlo skutečně o provedení socialistických požadavků, a k tomu ještě udusila revoluci a vyhnala do krajnosti tyranii všech dřívějších despotických systémů. A v tom spočívá tragický význam „diktatury proletariátu“ pro budoucí dějiny.

X. Třetí internacionála jako orgán bolševické státní politiky

Nesmíme si ovšem myslet, že jsme to jenom my, kdo ty záležitosti v Rusku vidí tak, jak jsme je vyličili. Naprosto ne. Vůdcové různých komunistických stran Evropy, pokud nejsou bezhlavými gramofony moskevských diktátorů a zachovali si ještě trochu vlastního úsudku, vědí zcela přesně, jak se věci v Sovětském Rusku mají. Bohužel většina z nich nemá morální odvahu – z důvodu stranického zájmu – vystoupit s pravdou na veřejnost. Teprve když dojde k otevřené roztržce, tak se člověk dozví jedno nebo druhé.

Je všeobecně známo, že Italská socialistická strana byla první, která bezpodmínečně vzdávala hold bolševismu. List *Avanti*, ústřední orgán strany, oslavoval Lenina nejprejmrštějšími slovy a strana se takřka jednotně vyslovovala pro Moskvu. Teprve poté, když se několik italských delegací vrátilo z Ruska, bylo slyšet potají jisté věci, z nichž vyplývalo, že nadšení mnohých považlivě kleslo, poté co osobně na vlastní oči spatřili ráj „komunismu“. Na veřejnosti se ovšem neříkalo nic; naopak, socialistický tisk pěl nadále pochvalné